

Jakob B. Bjarnason

“Vorboðinn”

Blað U.m.f. Vorboðinn
I. ár. 4. tbl. 29. desember 1916

Utgandi ... Vorboðin
Utgandi U.M.F. Vorboðin Ritsstj. V. Ben

4. Mb. | Sunnuclagjinnu 29. des. 1916. | T. árg.

Skák!

Ein af okkar gömlu, góðu ípráttum er
stæk listin. En eins og áður ípráttir hefur
hún fallið niður, svo nú koma hana
ekki nema einstánu mem um heilar
sveitir. Og mjög fáir eru nokkuð að ræði
færi í henni. Það eru Grimsseyingar
eindir sem alltaf hafa haldið henni uppi
og alment kunnar hana, enda eru þeir
orðlagdir safnmenn. Hafa þeir að þessu
leyti gert skömm til þrenna ~~simna~~ ^m u
meginlandinu, sem þlestir hafa litið niður
þessari góðu list. En nú þegar yfirleitt
er parið að lifna yfir ípráttunum aftur,
vertist viðgandi að þessi fylgdist með

því vel er hún þess verð. Samt sem áður er en
ekki vaknadar áhugin á aðgera þessa fögru ísprökt
almenna, þó undarlegt sé. Og er svo að sjá sem
uppraxandi kynslóðin sé að þessu leyti eftirbát-
ur þessa sima, því margir eldri menn kunna
og hafa kunna skák, en ungasalkur gefur
henni ekki gáum, nema rjett einstaka manur.
Skák listlingi þó vissulega láta íslensku-
þjóðinni, ef hún væri alment þekkt upp-
af þar og hún sé, þá sjest best á því, að
Íslendingar hafa jafnan átt afburða tapt-
menn, sem hafa þyllilega stáð jafnfeelis
skáksmillingum flestra annara þjóða.
Hafa þessir menn gert landi sínu heidur
meðal annara þjóða og vaku eftir þekkt á því.
Nú hafa ungmennafélagin íslensku sett sjer
þá mark og mið að vima af megnu að öllu.
Því sem er þjóðlegt, fagurt og gott og harpir
landinn og þjóðinni á einna annan hátt til
heilla. Sjerstaklega hefur þá starfsemi

þeirra beint að því hingað til að endur leggja
hinar fornu íspröktir og verkja áhuga á þeim
og er það vissulega fagurt og þarft hlutverk.
En flest munu þau hafa gleyst skáklit-
inni, þó kynlegt sé. Enga ísprökt verðist
þó hagra og þeir hafa minna að leggja viðastur.
En það sýnist svo sem þau hafi ségt veitt veru-
lega eftirbekt nema hinum líkamlegu íspröktum
en sjest yfir þestur áður. En eins og gefur að
skilja eiga hinar andlegu íspröktir engu síður rjett
á sér, því er það illa þarú Benlins vangá af
ungmennafélagunum að hafa lítið sem ekkert gert
þeir þar. Það er eitt af því sem þarf að gera
í lag. Ungmennafélagin þurfa að heyrast standa
að þessu leyti, og þá ætti þjélggu okkar drengir
gövir ekki að verða sárast. Því engin mun geta
sagt, að hvað við veikum skáklitinni, sje þetta
ökleyft verk. Og góð birjun væri það þó í smá
sje, að leggja hana við þjer á félagsveðinu.
Skák er víður kend að vera mjög góð tveggja

onanna skemtun. Ad minsta kosti munu allir
sem kunna hana og þekkja játa það Hlín hefir
einuig ymsa kosti þann yfir margar aðrar skemnt
anir, sem vert er að minnast á Fyrst og fremst
þarf ekki nema tvo til að taka þatt í henni þen
það kostur þar sem þáment er, eins og víða á
heimilum upp til sveita, þar sem þátt hefir ekki
látt á að safnast saman. Einuig er hún
kyllát og hávaðalaus skemtun, sem þægt er
að hafa um hönd án þyriskapnar og umstangs,
sem mörgum skemtunum fylgir, ogan þess að gera
öðrum óndædi. Þetta sem nefnt hefir verið gerir
hana mjög hentuga skemtun á sveita heimilum
og í anda þeirra. En svo hefir hún ymistlegt
þlura til síns ágætis. Hún verur á og meira að
segja knýr menn til að hugsa skýrt og skýru
lega, og taka nákvæmlega eftir. Og er þarf til
vill nefndur höfuð kostur hennar og þar stendur
hún miklu þannar þlestun öðrum skemtun
um. En það sem mikinn þjálfa hennar upp-

vasandi hynslóvantar til þannar legast ni á
dögum, er þetta: að hugsa, hugsa, hugsa, hugsa
og reyna á hann og með því skurpa og þroska
þessa höfuðgáfu vera, hugrunar gáfunna. Þess vegna
veða menn svo stjórn og á þroskaðadiri hugrunar hatti
og eiga svo bágð með meðal atla sig á því reyttu
þegar til þess kemur að fast við hún alvarlegus
in viðfangsefni lípsins, því eins og vöðvarnir þurfa
efingu til að vera stæltir og seigir, eins þarf hugs
unin efingu til að vera skýr og skörp. Þú
mundum áriðun lega hafa gatt af því, vegna atthar
andlegu hefir litta, að leira og iðka skaklistina,
hún þroskar hugrunina og skerpir eftir tektina
og minni. En þessu hefir skaklistin
þann kost þann yfir sumar aðrar skemtunir,
að hún skadar á engankátt andlega í líkam
lega heilbrigði manna, heldur hún gagnstæða
eins og bent hefir verið á. En þann kost
munu allir skynsamir menn telja mjög þyrðingar
mikinn. Og þess má geta þess, að þessa

skemtan geta jafnt komu sem karlar haft um hönd, en það verður þeplega sagt um ymsar aðrar skemtanir, en kum þær sem til þröta helgast. Þetta gerir þana stórum aðgengi- legri öllum fjöldanum, en ella.

Skemtanir verar eru amans þannar að gerast bysna ein þessar. Hinir gömlu líkir, spil og lafl. o. fl. sem þú eldra fólki gat vel skemt sér við, þykir nú öllum fjöldanum ánskie- nið. Fvæðskapurinn og sagnlistin eru þarinn somu leuina, og jafnvel sönglistin spálf þarinn að hlíta í lægra haldi. En í staðinn er kominn dansinn. Dans og aftur dans. Þegar fólki kemur saman til að skemta þer, þykir festum mitt til nuns komu, nema að dansa. Þá að flóra sje haft um hönd, svo sem neður höld, söngur o. þ. h., þá eru það einungis aukna alrið skemtananna, og svo sem góð hlje til að hvíla fólkið sem ekki gæli þá þá þegar vildi einst til að dansa allaf þindarlaus, - en aðal þáttur

skemtananna er að víla dans. Þetta finnst mér ganga nokkuð langt. Ekki svo að skilja, að þeg hefi í raun og veru á möti dansinum, sje hann stiltan í höf, þó hann að visu sje allaf var þuga verður fyrir heilsuna, ef þrúttelir ekki þve miera eins og marg oft þerir veru bent á. En þegar andleg nauð og ekki einusinni þin þionin þorna sönglist sem þerur þó að þerri og nýju veru kolland dröttning listanna og þá me- rjeltu, þegar ekki einusinni þin þara að standa jafnþáðis dansinum svo að heitá geti, þá sýnist skömin vera þarinn að þarast appi bekkinn.

Þetta, að niðart svona, y svo mætti að ondi komast, á ummi skemtan eins og nú er talið me- dansinum; og geta þó haft nýjar aðrar góðar skemtanir, finnst mér þera vott um somekkleysi þjá þjóðinni. Þeg lét svo á að skemtanirnar eigi að vera sem fjálbreittastar, til að geta náð til gangi sinum, verða samar lega skemtillega, sje allaf lönglast á því sama er matly þá veru.

Ad öllu þessu athugiðu vil jeg nú leggja til,
ad við ungmannaþjelagarnir slagnum skák-
flakkin man þjelagsins, þáinn atkur lofl á
hvert heimili og förum ad i þa þessa þöggu
og gödu list. Ad vitad yðud þeja á því ad leera
undir stöðu atvika kemmar þ. e. manganginn
svokallada og almennustu skákreglur. I því yðu
starfsemin ad vitad fölginn þrost um sinn. Þetta
veeri mjög þyri kafnar líti þyri atkur og geeli
huer gert á sínu heimili með því ad þa sjer
skákreglur P. Þorþomasonar, sem nú þást
i bókaverstunum þjer og leera af þeim.

Þegar svo undir stöðu atvika veeru þengin
menn eft sig saman kuma ad við nágretta
sina og þannig nau smátt og smátt fram
förum i listinni, sem koma eins og margt
annað svo ad segja af sjálfa sjer, sje þinnu
lega efi. En mentar yðu þramfarinnar, þ
menn þeflu öðru hveru við sjer þerari menn i
skák, þá neyddust þeir sem mður kuma

til þess til ad vanda sig meira og hugsa
betur gang þaþrins en ella, en i því er
kunnáttan mjög fölginn. Þvo, ef þessu
yðu sink og við kemum at svo langt með
þessu máti i skáklistinni, ad þeegt veeri
ad tala um kunnáttu i þeirri grein, þá
veeri þeegt ad auka starfsemin, svo sem slagna
kapps þakir man flakksins og jafnvel
veeri launa besta þaþlmanni. Með því
máti kemmi þelst þyri i menn og atugi
ad ad taka sem mestum þramförum i þessari
list, þen þil þess kemmi, yðu ad vitad
ad þenja reglur þyri flakkin, sem þar veeri
þeftir. En þad ekkari þe ekki ad gera með
þessum limum, heldur ad eins ad benda á
skáklistina sem göða dagradval, og atþingu
þyri hugsumargafu vora: og huetja þalk til
ad gefa kemmi gaum. Vil jeg svo ad endingu
aska ad menn i þugi orð min og sem þlestir þakir
ad muna og i þa skák, því jeg er viss um ad

þeir hefðu gott af því. Leik þig svo útrætt
um þetta mál að sinni.

Sig. G. Guðmundsson.

Skemtanir.

Allir viljum við vera gladdir og
ánægdir, og það er mjög tillegt, því án
gleðinnar yrðu öll gæði þessa húms, lítils
eða eins hisverði þyrir okkur mennina.

Gleðin er sú ljóslind sem veitir sinu yfirlit
gíslaploði, á þunar ímsu, höldu og dapurlegu
skugga klár lípsins. Sagt er, að sorgin sji
"dul klædd gleði", og ma' að sjálf sögn þyrna
þeim orðum nokkurn stund, en þó er óhætt að
fullyrða; að flestir hjósi hefdu þá gleðina
sem ódal þúin er. Víst er um það, að
þegar okkur þinnst lífu, vera orðin dapur

og gleði snauzt, reynum við jafnan að bætt
baki, á einhverri hátt. Í því skini hafa
mennirnir þúin til alskonar skemtanir og létis
sem munda að því að gá ábyggumum og auka af
gleðina.

Skemtanirnar eru með ymsum
hætti, og þer það að vita eftir upplagi hvers
 einstaklings hafa skemtanir þorum þellur best
íger.

Vitast huld er það mjög áruandi að
skemtanirnar nái ekki um af, sökum á þugum
okkar, því þá er hætt við að, við gleymum
þinum þúingum miklu alvarlegu störfum
lípsins.

En ef við tölum þinum, stutta
en dýrmæla störfstíma okkar, í þáningar skemtanir
og gjá lífi, þá þinum við aldrei hina sömuglaði

Frá þernsku árum okkar þekktum við íms
líki sem, á þeim árum veittu okkur margar
ánægju stundir.

En hin saklausu þernsku
er lífin, og það er margt orðin breitt.

En þverrig hafa þá skiptin orðin? Högum
gætt á þeim, eða höfum við tapan?

Ad vinnu höfum við gætt, en þó er það eitt
það sem við sökum frá öðrum.

Þú skemmtun sem nær þyfir eimma mestum
sökum á hugum unga fólksins, er vafa laust
dansinn, og alit eg það illa þar.

Um dansinn getu að vinnu veru nokkur
skiptar skodanir af þessum og hann er niðr
á hæflegan hátt, en eins og hann er niðr
áður getur þesslegra orðu ágreiningur um
það, að hann sé mjög hættulegur fyrir
heilsu og jafnvel fyrir sið þess fólksins.

Það er að nokkru leyti eðlilegt, að fólk
sem miklar þyrstur þyfir þykki gott að
leifa sér upp, á dansinum, svo að stöðu sinnum.

Öndvitað veru það miklu eðlilegru og hollari
þrjúfing, að klampa dælitin spreitt út á vinda-
vangi, búið áfram, heldur en að snúast á
enda lausan þring um sjálfan sig, í húsum

innu. En látum nú vera þó það dansi
og dansi, bara ef það gæti þess að skada sig

ekki á dansinum. Nær þumst það vera gættlega-
hlegileg sjón, ef svo mætti að orði hulla, að sjá
þvermig fólk endist til þess að henda áfram
(8-10 tíma í vinnu) brytt af áfergi gærandi af
mæði, og vinnandi sveitt. Þinnu handur hinstöndi
myndi það þykka, neyddi fólkið sitt til þess að
hafða þannig áfram við vinnuna. Það veru
hin mesta nauðsyn að draga nokkur úr þessari
dansþíttu, ef hægt veru; og ætlu ung mermáttlagin
að bíta sér þykki þvi. Miltur þari og stá háttum
landsins okkur er þannig þari, að við þurfum
oft á karlmensku og snarveru að halda, veru
okkur þvi nær, að við ha þess skemlanir sem þess
okkur og stírku og gjera okkur þar með þessari til þess að
mæla öndug leikum lífsins. Hafðu veru á sel, ríti, þegar
stormurinn er, fjall háar, þess dandi öldur nar henda
báttkrýlinu þinu eins og líksoppi á millum rign, og þessu
þessu að sitja þannig tímum samant og þessast fyrir lífi
þinu, við himn dæja dji, þá byst eg við að þú skiljir, við þess
ega. Þessa hafir þú veru á þessu alislendskum þessu þessu.

það er hörkuþrost og þú sjer ekki það m. brydd, það þjör,
og mjallrokið lemt - helkalli á andlit þjör. Hvað skal til
það á slíkri þer? Bili hjarkurinn er þrekki, það er þú
Heljar þerfang. Í slíkum verulika lípsins hverfur allt þú
laga og lítil siglda. Hér þínir skrautbúningar eru í slíkum
til þellum, engubetri þum þinum skrautbláum. Þímamjök
er hrúpingar er blú brot, gera þá engu, luttu."

Ekki heldur uland leu þyndni, er ömur kúmsku-
mælti ~~stansal~~ sem túkú er, í danssalunum.

Stú! Jörn laugar og stálvilji er tú úna, sem á gagni
kemur í slíkri barattu við hin höru nátturu öfl lands
vorr. En kemur þetta nokkuð málinu, ví?

Jú. Það kemur málinu ví, þegar um það er að
reða hverjar skemtanir sjú nýtsamastar og sam-
rinsanlegastar þjör lífi okkar - ef spurt verur um
slíkt, yrðu svörin, sermilega talsvert mismunandi.

Eg svara aðins þjör, mig og segji, að flestar þar skemtanir sem
til íþróttar teljist, og sem túkúar hafi veru með þjör okkar
af þerri og nju, sjú gagnlegar og góðar skemtanir
þegar um Íslenskar íþróttir er að reða, verur, glíman verur juleg.

þjör til umræðu. Sú íþrótt hefur skipað önnvergi meðal
íþróttanna okkar, á hinum lína tíma, og verur illa þar, ef þú
þú síðar meir, að verur í þer seki. Glíman er svo ágallaga
þallin til að styrka og þroska - mjertiggur víð að segja - beeri sál
og líkama. Það mun nú enginn efast umnað, skínsamlega
í þáðarglímanur stírki líkamskraftana, en þítt gengur
mörgunn verur að skilja, að sálar gáfur komi þar að nokkum
náttum. Segji að síður er það áreidunlegt, að enginn getur
orðu reglulega góður glímumaður, nema sé sem er veru-
lega skarpr og hugsa og vel efur í þer að láta líkamann
hlíða þjörskipunum hílurs. Gótt og vörn, í glímummi,
verur eins og allt umnað, að byggast á skínsamlegri og skarpi
rök hugsun, ef vel á að fara. Utblendar þjörir, eru
nú þarnar að gefa íslensku glímummi talsverðan gagn
og sermilegt að ekki veru lang, þer að bíða að þer þari að
íska hana og efa. Veru allit til ef ^{þer} náðu í þer tákunum
í þessari góðu og þjörlegu í þer, sökum ölyfðar og dái-
leyðis okkar íslendinga. Alhims þerla mót, hafa nú
um skú veru haldin síti löndum, þannig að öllum
þjörum er þar gefinn kostur á að sýna sínar íþróttir, og taka

þátt í þeim íþróttum sem þar eru um hönd hafnar
Mót þessi hafa verið haldin þil skefja hjá hverri einni
þjóð. Veri ekki ósemilegt að einhverri tíma gæðslu
mót haldin hjá okkur. En allt veru að vera á þær
þingi skuldu íklingabælu herra hlut í íslensku
glimu. Hvað myndu íslendingar þínir þenna segja um
slík iðrit? Myndi danslistin bæla okkur slíka þjóðar-
skömm. Fleira skal ekki verða sagt um þetta mál en
að eins er þér skoruð á Mell F. Vorbadam að gera sitt til
þess að gliman ekki falli niður, heldur aukist að þegur og
göfgr, okkar há. Forþur okkar veru á gætur sundnum
margir hverjir mægi þvi til sömmunar að nefna
garpana gilda þá Hjartan Ólafsson, er þreytti suna
við einhverri mesta afrensman sem veru
þerir á norður löndum. (Ólaf Konung Tryggva-
son). ~~og~~ Ertli Ósmundsson er synti 2 v. sjáfar
þrá Drangey til Reykja. En þer sem
annarsstadar gætur úrkynningar þurrar sem
óstjórn og klíun skap oss. Nú á summi árum þerir
að visu talvert veru gert til vandrinnar sundlystárinna.

Sundpollar hafa verið byggdir allvída og sundkensla
kastuð af almenningsþje. En betur má ef dugast þal
Vissulega þerdu mörg manndif þafa sparast þjóðinni, á
hinum lína tíma, ef sundkunnasta þerðir veru almenn og gætu
lagi. Flitt er vísu að mörg líf munu sparast ierdi þreuga
skembu þvi, að gera sunduð almennu í þrótt. Það
er ekki einasta það, að haktur af vatns og sjáslisum myna-
þara mjög vjemandi við slíkt, heldur myndi og heilsu þar
þvir kilt þarna til muna. Það mun nú margu álita
það illa tilfallu að þelja sunduð með skemtunum, enna
er þá ekki, að minnast. Að visu, veru það ekki hlátra
þvörmur slík, merki gleimmar, að steipa sér í, ískalt vatn,
og þreyta sunduð með þeim erudismunum, sem þvi fylga.
En, bæti það heilsuna, sem varla veruð dreguð í þa, þá þerir
og þengju nagan stundning, minn máli. Gleðin er "heilbrig-
sali þrautum líkama". Ellir sem kunnast að þara á
skautum munu vandrænna, að það er indal skemtun
Hvað það getur gert manni gættan og þjálsamni lund, að renna
þer á þreyferu, er þer þreytulum gþáandi sumum, í heilnema
íslenska veruð loftinu, þegar stjörnurnar kinnra á heidþvípi

nellurinnar, og Nordurljósin þjóta með ímæli þræða yfir há
enda lausa rúm himingumins. Hvilik dýr! Hvilik yndi!

Já hvilikur munur á þessari skemtun, og dansinum!.

Þá má ekki gleyma að geta listar himnar góðvænu

"Öndurdýsar" þykir mér ekki undarlegt þó "Skákin"

þekki vistin dauðleg hjá Kyrdiá ~~þá~~ Nöstinum, hjá

því að ferðast á "öndrum" sínum með boga og örfar,

upp um fjöll og ábyggdir. Mér þyngst að ég geti skilið tilfimm-

ingar hennar. Já! skíða í þróttin er samarlega þögur og

heilnem. - En auk þess getur hún komið okkur Íslend-

ingum að afar miklu lúði þegar snjóar eru orðnar svo

miklir að öllum er áfærkt yfir rana" þuglinum þjugaandi

á skíðum, eins og kellingin sagði. ~~Skákin er sjálfstætt~~

Þú höfum við gjmsar að nær skemtunir,

svo sem spil tafli og allskonar líki.

Skákin er sjálfstaklega á gott svegga manna

skemtun. - Hún er auk þess mjög vel fallin til þess

þvenja manna á að hugsa og taka eftir. Í fornögum-

um er oft getið um skákin, og er svo að sjá sem forfarar

okkar hafi lagt talsverða nekt við hana. Jafnvel er þess

oft getið að konur sátu að tafli og höfðu þar oft himn mári

hluta. Þeyndar er þess stundum getið að kappunum hafi

verið stársýnt á meyjirnar og gætt því miður tafslins-

ten hvað sem því líður má gera ná fyrir að konur yðu

hórlum skinnnettur í skák í þar afna hanna

Nú fellur skánlystin ekki smekk ungra fólksins - En

líklega allt of er víð fyrir höfundi af því að við hanna geta

þess að í þessum líkum hjálpa til. Þú þóttu þú

áget rökur skemtun að hveðast á og skanderast"

Þetta mun hafa átt talsverðan þátt í því hveð gamla

fólkið lagði sig mikið eftir að læra ljóðmæli og voru þau

af egnymmin all sem þau kunnu af vísun. Já sem þy

þraut að vísunum var hveðinn í "kúttum" og luknum

þá latti má ósigri hans. Sönglystina má að sjálf

ögnu helja hina gáfugustu skemtun.

Sumum tekst að finna gleðina í skematumum

þessum, en ekki nærri öllum. Gleðina er þó oft ekki

síður hegt að finna í unvern heldur en í fjölmenni

og glæðveru. Ég held jafnvel að máður mjóti hvergi betur

himnar samna á máju, en þar sem máður er um

má sínar egin huganir Glöða skemmtun jafnast á
við þau ganga út ímó gudsgeena nátturuna, á vorum
þegar allt stendur í blómum. - Glöða hin fjölbrúttu til þíðu
sumar blóm, hlíða á hug hjúfar ræddis söng fuglanna.
Glústa á leikarmjónum þýðan og safandi, og láta sig dreyma
Dreyma um ljós gylt af in tíra lönd og undra heim
Þú getur máður gleymt að „þóttur vor er fastur“

Máður getur sviðu á flugföttum vargjum yfir fjöll
og dæli. Yfir blájala brúmir, ímí hui bláma hins
smelisdjúpa vor himins. Í slíkum stundum
getur máður verið konungur þó máður sé nafinn
vígum örþýðar og á mæður.

O! þú mári náttur! Þú hefir sju börnum
þínum fyrir megin skemmtunum.

Í skauti þínu geta þau náttú himnar sömnu
glæði og verið harnir gju söm.

Vilhj. Benediktsson

Skammdegis vísur 1816

— — — — —

Ekker vill senda oss sól og vor,
svefa nætur völdin.

Nú eru errið efi spor,
umkánlega á hvöldin.

Þá 'u mesta þryttur brós,
þíma sem utthvar geta

ef þeir hafa ekkert ljós,
og ekkert til að jeta.

Þora gott er ísa hörg,
niti vist má klaga.

Þú af flegtst oss engin fjörg,
ársins slytstu daga

— Em styllir þrygja verðum vjir
nili og seyja þínum

svo að eigi allir hjir
it af dui í snjónum

Margir hviða, missa rí
meðan þriðud rýttir

Em þau Arlúvir ekki þó
áum súvir þirtis

Glamm sem ræð á öllu á
eflir þráum huginn
brúis ræð um land og lög
langir þráum daginn
Dygn handarn vitnar ver
vossins staandir eggjum,
seblitandi sólar her
sem komandi þreyjum

Sig. E. Guðmundsson.

Slaka.

Þó mig hindeiri hugtröskur
og hanna bindi í gæði
Nær þinn st gæði að þóða lík
lífs hann myndar gæði

Vilhj. Benediktson